

พื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ Cultural Space of Thai Traditional Music in Chiang Mai Province

ปรเมศวร์ สรรพศรี^{*1} และเกริกพงศ์ ใจคำ²
Poramase Subphasri^{*1} and Krerkrong Jaikum²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ (2) เพื่อศึกษาการให้ความหมายต่อพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีไทย รวมถึงการให้ความหมายต่อพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยที่แฝงในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดเชียงใหม่ มี 4 ลักษณะ ดังนี้ (1) พื้นที่ในเทศกาล ได้แก่ มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ เทศกาลลอยกระทง และเทศกาลงานฤดูหนาว (2) พื้นที่ทางพิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมของประชาชนทั่วไป และพิธีไหว้ครูดนตรีไทย (3) พื้นที่ในการนันทนาการ ได้แก่ คุ่มเจ้าไชยสุริวงค์ และการบรรเลงถวายมือ (4) พื้นที่ในการสืบทอดดนตรีไทย ได้แก่ บ้านดนตรีไทย และสถาบันการศึกษา

คำสำคัญ : พื้นที่ทางวัฒนธรรม / ดนตรีไทย / จังหวัดเชียงใหม่

Abstract

This research has the following objectives: 1) to study the region related to Thai music culture in Chiang Mai Province. 2) to study the cultural significance of Thai music in Chiang Mai Province. This study used a qualitative research methodology in conducting research. Both

* corresponding author, email: poramase_sub@cmru.ac.th

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

² นักวิชาการอิสระ

² Independent Scholar

organized and unstructured interviews were utilized to acquire evidence. The results of the study show that the cultural region associated with Thai music culture, including the latent cultural area of Thai music in Chiang Mai Province, has the following four characteristics: 1) The festival settings include the Chiang Mai Flower Festival, the Loy Krathong Festival, and the Winter Festival. 2) Ritual areas, which include public rituals and a ceremony to honor Thai music teachers. 3) Recreational areas include Khum Chao Chai Suriwong, and hand-offering 4) Venues for inheriting Thai music, including Thai music houses and educational institutions.

Keywords: Cultural Space / Thai Traditional Music / Chiang Mai Province

บทนำ

พื้นที่ (Space) เป็นประเด็นที่สำคัญในการศึกษาทางสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ ทั้งสังคมวิทยา มานุษยวิทยา คติชนวิทยา และวัฒนธรรมศึกษา ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีนักสังคมวิทยาทั้ง Henri Lefebvre และ Michel Foucault ได้ให้ความสำคัญและพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ในทางสังคมนี้ (ฐาปณี เสาวภาวงศ์วรกุล, 2552) เนื่องจากพื้นที่ในทางสังคมไม่ใช่เป็นแต่เพียงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้เท่านั้น แต่ยังมี ความหมายในเชิงนามธรรมที่เกิดขึ้นจากความคิดและจินตนาการของปัจเจกชนที่ต้องการให้ความหมายด้านความสำคัญต่อพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่ตนได้ตั้งถิ่นฐานหรือมีความสัมพันธ์กับพื้นที่เหล่านั้นอยู่ การให้ความสำคัญต่อพื้นที่ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติและพฤติกรรมของมนุษย์ที่มักให้ความสำคัญต่อพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ตนดำรงอยู่ด้วยการผูกโยงความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมเข้ากับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ จึงเป็นกระบวนการผนวกพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ ด้วยเหตุดังกล่าวพื้นที่จึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ที่ต้องการใช้พื้นที่แสดงความเป็นตัวตน อัตลักษณ์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อดำรงโครงสร้างทางสังคมและคุณค่าทางวัฒนธรรมของตนเอาไว้

ความสัมพันธ์ของพื้นที่และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการสร้างความหมายให้แก่พื้นที่ได้ถูกพัฒนามาเป็นแนวคิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อใช้อธิบายพื้นที่หรือชุมชนของกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง พื้นที่ทางวัฒนธรรมนี้อาจปรากฏในลักษณะ

ที่จับต้องได้ เช่น บ้านพักอาศัยที่เราเติบโตขึ้นมา สภาพแวดล้อมของบ้าน ทั้งบริเวณใกล้เคียง เมือง ภูมิภาค และประเทศ รวมไปถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการอาศัยอยู่ร่วมกันของผู้คนในบ้านอีกด้วย นอกจากนี้พื้นที่ทางวัฒนธรรมยังมีลักษณะเป็นพื้นที่เชิงนามธรรม เช่น ระบบการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน ซึ่งพื้นที่ทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ นี้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้ใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ในทางวัฒนธรรมเพื่อแสดงตัวตน อัตลักษณ์ การแสดงความเป็นเจ้าของ การส่งเสริมความสัมพันธ์ ความสามัคคีในกลุ่ม การใช้พื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารระหว่างผู้คนในแต่ละกลุ่ม แต่ละสังคม และเป็นพื้นที่ที่สะท้อนค่านิยมทางสังคม ทำให้เกิดความเข้าใจต่อกันหรือไม่กระทำการใดใดที่เป็นการต่อต้าน และละเมิดต่อค่านิยมทางสังคม (Davis, 2021)

สำหรับดนตรีไทยซึ่งนับว่าเป็นวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยอีกแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศและการแสดงถึงความเป็นชาติไทย แม้ว่าดนตรีไทยจะเป็นวัฒนธรรมดนตรีที่มีรากฐานมาจากพื้นที่ภาคกลาง แต่ด้วยความเป็นดนตรีที่มีความเกี่ยวพันกับบุคคลชั้นสูงในราชสำนักของสยามและราชสำนักล้านนาโดยเฉพาะในเมืองเชียงใหม่มาก่อน ดังปรากฏในงานเขียนของ พูนพิศ อมาตยกุล (2530) ที่ได้กล่าวถึงการเข้ามาของวัฒนธรรมดนตรีไทยในล้านนาว่าเริ่มปรากฏขึ้นมาตั้งแต่ในสมัยพระราชชายาเจ้าดารารัศมีที่ปรากฏการนำเอาดนตรีไทยเข้ามาบรรเลงในคุ้มหลวงซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวผู้ที่มีความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทยนั้นประกอบไปด้วยข้าราชการและนักดนตรีไทยจากภาคกลางที่ตามเสด็จขึ้นมาพำนักอยู่ในเมืองเชียงใหม่ การเข้ามาของวัฒนธรรมดนตรีไทยในครั้งนั้นก่อให้เกิดสายสัมพันธ์อันดีระหว่างดนตรีไทยกับราชสำนักล้านนา ทำให้นักดนตรีพื้นบ้านที่มีความสนใจได้ฝึกหัดดนตรีไทยจากครูดนตรีไทยจากภาคกลางหลายท่าน วัฒนธรรมดนตรีไทยที่เข้ามาในเมืองเชียงใหม่ในอดีตก่อให้เกิดกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับไทยและมีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยกันต่อมาอีกจนกระทั่งในปัจจุบัน ประกอบกับความสำคัญของดนตรีไทยที่ได้รับการยกระดับให้เป็นดนตรีประจำชาติซึ่งส่งผลให้รัฐบาลไทยในอดีตได้ให้ความสำคัญกับดนตรีไทย โดยได้มีการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาของราชการหลายแห่งที่ได้มีการก่อตั้งขึ้น เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ชมรมนาฏศิลป์และดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหลักสูตรดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นต้น การเกิดขึ้นขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่เหล่านี้เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงการเข้ามาและการเกิดขึ้นของ

วัฒนธรรมดนตรีไทย ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยในเมืองเชียงใหม่ แล้วไม่มากนัก

นอกจากนี้ในงานเขียนของ Miller and Williams (1998) เรื่อง “Southeast Asia : The Garland Encyclopedia of World Music” ยังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมจากภาคกลางที่มีต่อวัฒนธรรมล้านนา โดยได้กล่าวถึงอิทธิพลของโขน เรื่องรามเกียรติ์และละครเรื่องพระลอ แต่ไม่ได้กล่าวถึงอิทธิพลของดนตรีไทยในล้านนาโดยตรง เป็นต้น

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ทางวัฒนธรรม และการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมดนตรีไทยในเมืองเชียงใหม่ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดหัวข้อในการวิจัยเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ขึ้น โดยปัจจัยหลักในการกำหนดพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้เป็นจังหวัดเชียงใหม่ เพราะถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเมืองหลักทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ถึงแม้ว่าจะเป็นพื้นที่หลักของวัฒนธรรมล้านนาแต่ปรากฏความเกี่ยวข้องกับดนตรีไทยมาตั้งแต่อดีต ทั้งนี้เพื่อต้องการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของดนตรีไทยที่มีรากฐานในจังหวัดเชียงใหม่มาอย่างยาวนาน การเข้ามาของนักดนตรีไทยจากพื้นที่ภาคกลางของไทยที่ปรากฏมานับตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนความสัมพันธ์อันดีของนักดนตรีไทยจากภาคกลางที่มีต่อราชสำนักล้านนาและผู้คนในท้องถิ่นเชียงใหม่ อันก่อให้เกิดการปฏิบัติทางวัฒนธรรมดนตรีไทยขึ้นตลอดระยะเวลาที่ดนตรีไทยปรากฏในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการให้ความหมายต่อพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่

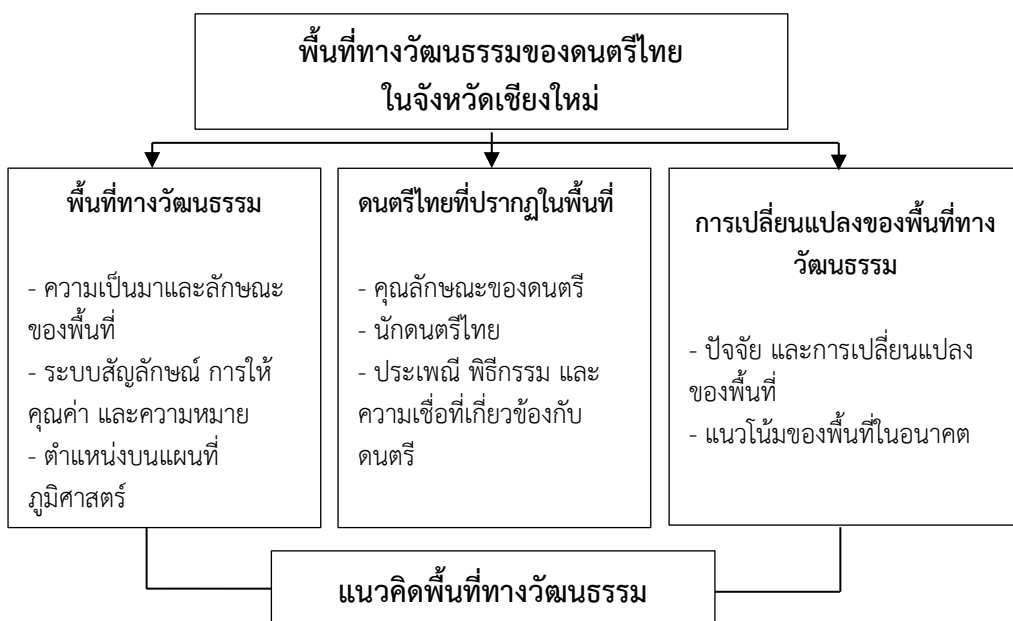
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ดนตรีไทยเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญต่อคนไทยทุกคนและมีความสัมพันธ์กับคนไทยในทุกชนชั้น ดังมีการเปรียบเปรยดนตรีไทยในลักษณะของวัฒนธรรมที่มีการแลกเปลี่ยนสัมพันธ์กันในบริบทของความเป็น “บ้าน-วัด-วัง” การศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในครั้งนี้จะทำให้

ให้เกิดความเข้าใจต่อความเป็นมาและการดำรงอยู่ของดนตรีไทยในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนความสัมพันธ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยเพื่อแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนารดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในด้านศิลปะการแสดงดนตรีไทยนี้ให้เป็นมรดกสำหรับคนรุ่นหลังสืบต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) มาใช้เป็นฐานรากในการตั้งต้นศึกษา ดังปรากฏในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยมีขอบเขตการศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยที่ครอบคลุมใน 2 ประเด็น คือ

1. พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับดนตรีไทย โดยกำหนดประเด็นในการศึกษาจำนวน 4 ประเด็น คือ (1) พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ปรากฏกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีไทย (2) ความเป็นมาของพื้นที่ (3) กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยที่ปรากฏในพื้นที่ทางวัฒนธรรม ได้แก่ นักดนตรีไทย ครูดนตรีไทย นักวิชาการดนตรีไทย และช่างฝีมือที่ประดิษฐ์เครื่องดนตรีไทย (4) ลักษณะของกิจกรรมดนตรีไทยที่เกิดขึ้นในพื้นที่เหล่านั้น

2. ความหมาย เป็นการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการให้ความหมายต่อพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดขอบเขตออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีที่เกี่ยวกับดนตรีไทย (2) การเชื่อมโยงความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีกับพื้นที่ (3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทางวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามแนวทางปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Approach) โดยวิธีการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประสบการณ์ของบุคคลข้อมูลรวมถึงรายละเอียดต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling) ซึ่งไม่ได้กำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลวิจัยที่แน่นอน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลจนกว่าจะเห็นว่าได้ข้อมูลวิจัยที่ครบถ้วน

การวิจัยครั้งนี้อาศัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในการค้นหาข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปผล ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลวิจัยใน 2 รูปแบบ คือ (1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือและเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทั้งการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ในระหว่างการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยใช้อุปกรณ์บันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อมูลที่สำคัญ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และทำการสรุปผลการวิจัยในลำดับต่อไป (2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการศึกษาแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ รูปภาพ บันทึก และเอกสาร ตลอดจนข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้มีการจัดการกับข้อมูลที่ได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ (1) การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในประเด็นด้านความครบถ้วนตามประเด็นที่ศึกษาและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่จัดเก็บ หากมีข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนผู้วิจัยจะได้ทำการเก็บข้อมูลซ้ำเพื่อเป็นการซ่อมข้อมูลเหล่านั้นให้มีความสมบูรณ์ (2) การถอดข้อมูลจากการบันทึกเสียงสัมภาษณ์โดยทำการแปลข้อมูลออกมาเป็นข้อความ เพื่อให้เกิดความชัดเจน ความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล และการอ้างอิงข้อมูล (3) การนำเอา

ข้อมูลที่ได้มาทำการจำแนกเพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (4) การวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบของแนวคิดและทฤษฎีพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) (5) การสรุปผลการวิจัยตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีไทย รวมถึงการให้ความหมายต่อพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยที่แฝงในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดเชียงใหม่ มี 4 ลักษณะ ดังนี้

1. **พื้นที่ในเทศกาล** เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สำคัญพื้นที่หนึ่งของดนตรีไทย จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในฐานะเมืองหลักในการพัฒนาของภูมิภาคทางตอนบนของไทย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นมาที่ยาวนานและเป็นศูนย์กลางในการปกครองของอาณาจักรล้านนาในอดีต ทั้งยังเป็นเมืองที่อุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ทำให้ผู้คนนิยมมาท่องเที่ยวชมความงามของเมืองเชียงใหม่ โดยเทศกาลที่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

1.1 **มหรหรรมไม้ดอกไม้ประดับ** : เป็นงานเทศกาลสำคัญเทศกาลหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการจัดเทศกาลดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อสนองนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์และความสวยงามเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจากที่ต่าง ๆ เข้ามาเยี่ยมชมจังหวัดเชียงใหม่ วัตถุประสงค์และลักษณะของการจัดกิจกรรมในเทศกาลไม้ดอกไม้ประดับดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคล หน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ เข้าร่วมการทำกิจกรรม ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลในการวิจัยพบว่าในมหรหรรมไม้ดอกไม้ประดับทำให้เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทย กล่าวคือมีการเปิดโอกาสให้สถาบันการศึกษาที่มีวงดนตรีไทยได้นำเอาดนตรีไทยเข้าไปแสดงในเทศกาลมหรหรรมไม้ดอกไม้ประดับ โดยการแสดงดนตรีไทยเกิดขึ้นในบริเวณสวนสาธารณะหนองบวกหาด ซึ่งเป็นพื้นที่ใจกลางการจัดเทศกาลมหรหรรมไม้ดอกไม้ประดับ และมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนเข้าไปพักผ่อนเยี่ยมชมในสวนสาธารณะแห่งนี้เป็นจำนวนมาก

1.2 **เทศกาลลอยกระทง** : เทศกาลลอยกระทงของจังหวัดเชียงใหม่หรือประเพณียี่เป็งของชาวล้านนาถือเป็นประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชาวเมืองเชียงใหม่และเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทย การจัดกิจกรรมเนื่องในประเพณีลอยกระทงของจังหวัดเชียงใหม่มีสำนักงานเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นผู้ดำเนินการ

ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดประกวดขบวนแห่โคมยี่เป็ง การประกวดขบวนแห่กระทงเล็กและกระทงใหญ่ การจัดเวทีแสดงมหรสพต่าง ๆ กลางแม่น้ำปิง เป็นต้น โดยการจัดเวทีแสดงมหรสพดังกล่าวได้มีการนำเอาดนตรีไทยมาแสดงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับประเพณีลอยกระทง ซึ่งการแสดงดนตรีไทยดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการมอบหมายให้วงดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่เข้ามาทำการแสดง และมักเป็นการแสดงดนตรีไทยประกอบการแสดงฟ้อนรำ รวมถึงการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ เป็นต้น

1.3 งานฤดูหนาว : งานฤดูหนาวเป็นงานรื่นเริงประจำปีของเมืองเชียงใหม่ที่จัดขึ้นในราวปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือนมกราคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูหนาวที่เชียงใหม่มีความสวยงามมากที่สุด อากาศเย็นสบาย ธรรมชาติสวยงาม ดอกไม้กำลังบานสะพรั่ง พืชผักผลไม้อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะพืชเมืองหนาว เช่น ส้ม สตรอเบอร์รี่ เป็นต้น งานฤดูหนาวเชียงใหม่จัดขึ้นบริเวณที่ว่างของส่วนราชการด้านหลังศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในอดีตการจัดงานฤดูหนาวของจังหวัดเชียงใหม่นี้เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมหนึ่งของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้มีการนำเอาการแสดงดนตรีไทยเข้าไปร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวทีการประกวดนางสาวเชียงใหม่ที่ทางจังหวัดได้จัดให้มีการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ไทยเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติโดยส่วนใหญ่เป็นการมอบหมายให้วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่เป็นผู้รับผิดชอบการแสดง ซึ่งการบรรเลงดนตรีไทยจะเกิดขึ้นในเวทีการประกวดนางสาวเชียงใหม่มีลักษณะการแสดงคล้ายคลึงกับการแสดงดนตรีไทยในเทศกาลลอยกระทง คือเป็นการบรรเลงดนตรีไทยประกอบการแสดงฟ้อนรำและการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ แต่ในปัจจุบันปรากฏว่าไม่มีการแสดงดนตรีไทยในงานฤดูหนาวเหมือนในอดีต ทั้งนี้เป็นเพราะความนิยมในงานฤดูหนาวลดน้อยลง ประกอบกับขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานทางราชการ

2. พื้นที่ทางพิธีกรรม พิธีกรรมถือเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมในลักษณะหนึ่ง ที่พบว่ามีการใช้ดนตรีไทยเข้าไปเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่าง ๆ ดังนี้

2.1 พิธีกรรมของประชาชนทั่วไป : พิธีกรรมที่เป็นพื้นที่หนึ่งของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลจากการวิจัยพบว่ามีผู้นำเอาดนตรีไทยเข้าไปร่วมพิธีกรรมตามความเชื่อของประชาชนทั่วไป การใช้ดนตรีไทยในพิธีกรรมของชาวเชียงใหม่เกิดขึ้นในลักษณะของพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทวดาอารักษ์ต่าง ๆ เช่น พิธีบวงสรวงพญามังรายบริเวณอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ การบวงสรวงเทพเทวดาตาม

ความเชื่อในศาสนาฮินดู รวมถึงพิธีศพซึ่งเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่มีการบรรเลงดนตรีไทยทั้งวงเครื่องสาย วงมโหรี และวงปี่พาทย์มอญ เพื่อขับกล่อมผู้คนที่มาร่วมในพิธี นอกจากนี้ยังปรากฏการบรรเลงดนตรีปี่พาทย์ประกอบการแสดงฟ้อนรำและการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแสดงที่มีการขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการที่เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมแขนงนี้โดยตรง พื้นที่ของดนตรีไทยในพิธีกรรมนี้ยังคงปรากฏในปัจจุบัน เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาอย่างวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ที่ยังอนุรักษ์และบริการการแสดงดนตรีนาฏศิลป์ของไทยให้แก่ประชาชนชาวเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงอยู่ในปัจจุบัน

2.2 พิธีไหว้ครูดนตรีไทยหรือพิธีครอบครู : เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในลักษณะหนึ่ง พื้นที่ของดนตรีไทยลักษณะนี้เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนดนตรีไทยหรือมีบุคคลที่ชื่นชอบการบรรเลงดนตรีไทยรวมกลุ่มกันอยู่ การไหว้ครูดนตรีไทยมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ต่อความเป็นนักดนตรีไทยซึ่งแบบแผนพิธีการไหว้ครูดนตรีไทยนี้ได้ทำให้เกิดพิธีไหว้ครูดนตรีไทยขึ้นในสถาบันการศึกษา เช่น พิธีไหว้ครูดนตรีไทยของชมรมนาฏศิลป์และดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พิธีไหว้ครูดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ทั้งนี้ผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยส่วนใหญ่มักเป็นครูดนตรีไทยอาวุโสจากกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ครูสิริชัยชาญ พักจำรูญ ครูรัฐพงศ์โสวัตร ครูบุญช่วย โสวัตร ครูโสภณ ซื่อต่อชาติ ครูประเวช กุมุท เป็นต้น ซึ่งบุคคลผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยเหล่านี้ล้วนเป็นที่เคารพนับถือของนักดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันพิธีไหว้ครูดนตรีไทยได้เกิดขึ้นในกลุ่มของบุคคลที่เป็นนักดนตรีไทยต่าง ๆ รวมไปถึงนักดนตรีพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้ปรับใช้พิธีกรรมไหว้ครูจากดนตรีไทยในการสักการะบูชาและระลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์ผู้ถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีให้

3. พื้นที่ในการนันทนาการ การใช้ดนตรีไทยเพื่อการนันทนาการเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมหนึ่งของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏพื้นที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 คุ่มเจ้าไชยสุริวงค์ : เจ้าไชยสุริวงค์ ณ เชียงใหม่ เป็นบุตรของพันตำรวจเอกเจ้าไชยสงคราม (สมพมิตร ณ เชียงใหม่) และแม่คำใส การเล่นดนตรีไทยในเชิงนันทนาการนี้เกิดขึ้นจากกิจกรรมในยามว่างที่เจ้าไชยสุริวงค์ ณ เชียงใหม่ ท่านชื่นชอบการเล่นดนตรีไทยมาตั้งแต่ในวัยเยาว์ โดยท่านได้ชักชวนผู้ที่มีความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทยเข้าร่วมบรรเลงดนตรีไทยที่บ้านพักบริเวณเชิงดอยสุเทพเป็น

ประจำ ต่อมาจึงกำหนดเอาวันที่ 28 กรกฎาคม ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของท่านเป็นวันที่เหล่านักดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่จะมาร่วมกันบรรเลงดนตรีเพื่อเป็นเกียรติในวันคล้ายวันเกิดของท่าน การเล่นดนตรีไทยที่คุ้มเจ้าไชยสุริวงศ์มีทั้งกลุ่มผู้สูงอายุที่นิยมในการเล่นดนตรีไทย นักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ เช่น โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย โรงเรียนดาราวิทยาลัย และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น การเล่นดนตรีที่คุ้มเจ้าไชยสุริวงศ์นี้มีความแตกต่างจากการบรรเลงดนตรีทั่วไปเนื่องจากการเล่นดนตรีที่เน้นการนันทนาการเพื่อสร้างความสนุกและเป็นการพักผ่อนจากการทำงาน โดยการบรรเลงดนตรีทุกครั้งเจ้าไชยสุริวงศ์จะร่วมบรรเลงดนตรีด้วย จนกระทั่งท่านได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันศุกร์ที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 แต่ประเพณีการบรรเลงดนตรีไทยที่คุ้มเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่ นี้ยังคงเกิดขึ้น เนื่องจากทายาทของท่านยังคงรักษาประเพณีการบรรเลงดนตรีไทยนี้เอาไว้ トラบจนกระทั่งปัจจุบัน

3.2 การบรรเลงถวายมือ : เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมในลักษณะหนึ่งของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในลักษณะของการนันทนาการที่ต่อเนื่องมาจากพิธีไหว้ครูดนตรีไทยที่ได้เสร็จสิ้นไปแล้ว การบรรเลงถวายมือนี้เกิดขึ้นในช่วงเวลาเย็นที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่โดยแต่เดิมเรียกว่าดนตรีไทยสโมสรโดยใช้พื้นที่ได้อาคารเรียนของภาควิชาดุริยางค์ไทยเป็นพื้นที่ในการแสดง การบรรเลงถวายมือถือเป็นการแสดงของครูที่สอนดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์และนักเรียนในแต่ละช่วงชั้นที่ได้ร่วมกันเพื่อบรรเลงดนตรีไทยให้กับกลุ่มคนที่เข้าในงานในบรรยากาศแบบเป็นกันเอง ด้านการบรรเลงอยู่ในรูปแบบของวงดนตรีไทยที่หลากหลายทั้งวงเครื่องสายวงปี่พาทย์ และวงมโหรีในบทเพลงเสภาที่ชื่นชอบของแต่ละคน การจัดการบรรเลงดนตรีแบบที่ไม่เป็นทางการแต่เน้นความสนุกสนานและมีกลุ่มนักดนตรีไทยภายนอกเข้ามาร่วม เช่น วงดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วงดนตรีไทยจากโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น ปัจจุบันการบรรเลงดนตรีไทยสโมสรมีความเป็นทางการมากขึ้นและมีการเชิญวงดนตรีจากสถาบันในเครือข่ายของวิทยาลัยนาฏศิลป์เข้าร่วม ทำให้เกิดการบรรเลงดนตรีไทยที่มีความเข้มข้น จริงจัง และเปลี่ยนไปในรูปแบบของการบรรเลงดนตรีเพื่อการประชันขันแข่งมากขึ้น

4. พื้นที่ในการสืบทอดดนตรีไทย ปรากฏพื้นที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1 บ้านดนตรีไทย : การศึกษาพื้นที่ในการสืบทอดดนตรีไทยที่เกิดขึ้นในลักษณะของบ้านดนตรีไทยหรือสำนักดนตรีไทย พบว่าปรากฏพื้นที่เพียงแห่งเดียว ซึ่งเป็นบ้านดนตรีไทยของ นายสวัสดิ์ ต่ายพูล ปัจจุบันอายุ 92 ปี อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลห้วยยา อำเภอมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เดิมนายสวัสดิ์ ต่ายพูล เป็นชาวเมืองพิษณุโลกและได้รับการถ่ายทอดดนตรีปี่พาทย์มาจากบิดา ภายหลังทราบข่าวว่ามีความต้องการนักดนตรีปี่พาทย์เพื่อประกอบการแสดงลิเกในเมืองเชียงใหม่ จึงได้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ทางภาคเหนือตอนบนเพื่อแสวงหาพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพนักดนตรีปี่พาทย์โดยเริ่มจากเมืองลำปาง เมืองลำพูน และเมืองเชียงใหม่ ตามลำดับ ด้วยความสามารถทางดนตรีปี่พาทย์ทำให้นายสวัสดิ์ ต่ายพูล กลายเป็นนักดนตรีปี่พาทย์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของชาวเมืองเชียงใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการแสดงลิเก ด้วยการที่เป็นผู้มีประสบการณ์ในการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบการแสดงลิเกมาก่อนจึงทำให้สามารถปรับใช้ดนตรีไทยเข้ากับการแสดงลิเกในล้านนาได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการที่นักดนตรีท้องถิ่นในเชียงใหม่หลายคนเข้ามาฝากตัวเป็นลูกศิษย์จึงทำให้เกิดเป็นพื้นที่การสืบทอดดนตรีไทยในลักษณะบ้านดนตรีไทยขึ้นและยังคงมีการสืบทอดมาจนปัจจุบัน โดยทายาทของนายสวัสดิ์ ต่ายพูล ได้แก่ นายสุวิทย์ ต่ายพูล นายสิทธิพงศ์ ต่ายพูล นายสงวน ต่ายพูล และนายสวิง ต่ายพูล ทุกคนก็ล้วนมีความสามารถทางด้านดนตรีไทยและประกอบอาชีพนักดนตรีปี่พาทย์ในเมืองเชียงใหม่

4.2 สถาบันการศึกษา : เป็นสถานที่หนึ่งที่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ในการสืบทอดดนตรีไทย ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่ามีสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นแหล่งในการสืบทอดดนตรีไทย ดังนี้

4.2.1 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของดนตรีไทยแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีชมรมนาฏศิลป์และดนตรีไทย ที่นับว่าเป็นองค์กรของนักศึกษาที่มีผลงานมากที่สุด องค์กรหนึ่งนับตั้งแต่มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2507 ซึ่งในสมัยนั้นอาจจะเรียกได้ว่าเป็นชุมนุมดนตรีไทยและมีกิจกรรมเกิดขึ้นจากการรวมตัวของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในการบรรเลงวงดนตรีไทยซึ่งมีความสัมพันธ์กับครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงหลายท่านที่มาจากกรุงเทพมหานคร (นริทธิ์ สีตะสุวรรณ, 2538) ชุมนุมดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มีโอกาสถวาย

การบรรเลงดนตรีไทยแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์หลายครั้ง จากการเริ่มต้นและพัฒนาการที่เข้มแข็งของชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงเป็นเครื่องสะท้อนความสำคัญของพื้นที่ทางวัฒนธรรมในด้านการสืบทอดและการเผยแพร่ดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ได้เป็นอย่างดี โดยบทบาทของการสืบทอดดนตรีไทยของชุมนุมดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบเครื่องดนตรีไทยอันทรงคุณค่าจากพลตรีเจ้าราชบุตรวงศ์ตระวัน ณ เชียงใหม่ (เจ้าราชบุตรองค์สุดท้ายแห่งเชียงใหม่) อันประกอบด้วยเครื่องดนตรีปี่พาทย์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ปี่ใน ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ฉาบ กรับ และโหม่ง เป็นต้น เครื่องดนตรีไทยปี่พาทย์ชุดนี้มีการคาดเดากันว่าถูกสร้างขึ้นมาก่อนปี พ.ศ. 2451 จนทำให้การทำกิจกรรมด้านดนตรีไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีความรุ่งเรืองมาก โดยกิจกรรมที่ได้รับความสนใจและสร้างชื่อเสียงให้กับชมรมฯ มากที่สุดคืองานดนตรีไทยอุดมศึกษาซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักศึกษาให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการฝึกซ้อมเพื่อเข้าร่วมการแสดงดนตรีไทยในงานดังกล่าวที่จัดขึ้นเป็นประจำในทุกปีและได้รับเสียงชื่นชมอย่างมากในการแสดงดนตรีไทยทุกครั้ง

4.2.2 วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเป็นมาและการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับดนตรีไทย กล่าวคือ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่เกิดขึ้นตามนโยบายการพัฒนาการศึกษาของประเทศโดยเฉพาะในด้านของดนตรีและนาฏศิลป์ การจัดตั้งโรงเรียนนาฏศิลป์เกิดขึ้นจากกรุงเทพมหานครและมีความต้องการที่จะส่งบุตรธิดาเข้าศึกษามากขึ้นโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดจึงมีการเปิดวิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาคและเกิดขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นแห่งแรกโดยใช้ชื่อว่าโรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ที่เปิดทำการเรียนการสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2514 โดยใช้อาคารของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นที่ทำการ ต่อมาได้มีการสร้างอาคารถาวรของโรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ บริเวณวัดสังกา (ร้าง) ตำบลหายยา อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ โดยการขอเช่าพื้นที่จากกรมการศาสนาเป็นที่ตั้งโรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่กระทั่งปัจจุบัน ในส่วนของการเรียนการสอนของโรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ในระยะแรกนั้นเป็นลักษณะของโรงเรียนสหศึกษาที่ให้การศึกษาเกี่ยวกับวิชาสามัญควบคู่ไปกับวิชานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ทั้งของไทยภาคกลางและท้องถิ่นทางภาค

เหนือ โดยแบ่งเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ คือ (1) นาฏศิลป์ไทย ได้แก่ โขน ละคร และฟ้อนต่าง ๆ (2) ดุริยางค์และเครื่องสายไทย ได้แก่ ปี่พาทย์ เครื่องสาย และดนตรีพื้นเมือง (3) คีตศิลป์ไทย ได้แก่ ขับร้องเพลงไทยและเพลงพื้นเมือง โดยในอดีตเปิดสอนในระดับชั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นสูง และในปัจจุบันมีการเปิดการศึกษาจนถึงในระดับปริญญาตรี นอกจากนี้วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ยังมีภารกิจในด้านงานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม โดยสามารถแบ่งงานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ดนตรีไทยและนาฏศิลป์พื้นเมือง ไว้อย่างกว้าง ๆ คือ (1) งานด้านอนุรักษ์ เป็นงานรักษาศิลปะการแสดงให้ดี มีคุณภาพตามที่โบราณจารย์ได้ประสิทธิ์ประสาทไว้ (2) งานด้านพัฒนาเป็นงานที่แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของครูอาจารย์และนักเรียนที่ได้ช่วยกันคิดชุดการแสดงใหม่ ๆ ขึ้น ตามสภาพของท้องถิ่น (3) งานผลิตนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยฯ จัดสอนดนตรีนาฏศิลป์ไทยและพื้นเมืองควบคู่ไปกับการเรียนวิชาสามัญ นักเรียนที่เรียนจบไปไม่ว่าจะไปศึกษาต่อสถาบันอื่นหรือออกไปประกอบอาชีพย่อมนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปเผยแพร่ให้แก่ผู้อื่นได้ (วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่, 2534) จึงถือได้ว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่มีส่วนสำคัญในการช่วยผดุงรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติให้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

4.2.3 ภาควิชาดนตรีและศิลปะการแสดงของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมหนึ่งของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดดนตรีไทยในลักษณะการเรียนการสอนดนตรีไทยในสถาบันอุดมศึกษา จากการศึกษาความเป็นมาของภาควิชาดนตรีและศิลปะการแสดงของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่พบว่า ในอดีตได้เปิดเป็นวิชาเลือกโดยมีอาจารย์ที่มีความรู้ทางด้านดนตรีจากสาขาวิชาต่าง ๆ มาช่วยสอน โดยได้เริ่มมีการจัดทำหลักสูตรดนตรีศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2528 และมีการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรดุริยางค์ไทยที่เริ่มเปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2547 (ภาควิชาดนตรีและศิลปะการแสดง, 2558) ซึ่งการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสืบทอดดนตรีไทยในลักษณะของหลักสูตรการศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับดนตรีไทยของภาควิชาดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปรากฏหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558) ชื่อภาษาอังกฤษคือ Bachelor of Arts Program in Thai Music สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีการจัดการเรียนการสอนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 127 หน่วยกิต จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาไทย ซึ่งสภามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ได้เห็นชอบหลักสูตรและได้เปิดสอนเป็นครั้งแรกในภาคการศึกษา

ที่ 1 ปีการศึกษา 2558 อย่างไรก็ตามหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยนี้ ได้จัดรับนักศึกษาไปแล้ว เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) สถานที่ที่ปรากฏกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีไทย ได้แก่ บ้าน คุ่ม สถาบันการศึกษา รวมไปถึงพื้นที่การจัดเทศกาล งานประเพณี และ พิธีกรรม ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ก่อให้เกิด การให้ความหมายต่อพื้นที่ต่าง ๆ เหล่านี้ (2) ความเป็นมาของพื้นที่พื้นที่ที่เกี่ยวข้อง กับดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ที่ปรากฏในสองลักษณะ คือ 1) พื้นที่ที่มีความ เป็นมาและมีความสำคัญต่อเมืองเชียงใหม่ เช่น พื้นที่จัดกิจกรรมประเพณีลอย กระทง งานฤดูหนาว 2) พื้นที่ในสถาบันการศึกษา คุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือ บ้านของ นักดนตรี (3) กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องการศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยพบว่า มีทั้งที่เป็นชาวเชียงใหม่และผู้คนจากภายนอกโดยเฉพาะนักดนตรีไทยจากภาคกลางซึ่ง เป็นพื้นที่ศูนย์กลางของดนตรีไทย ซึ่งความหลากหลายของผู้คนที่ปรากฏในพื้นที่ทาง วัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของ ดนตรีไทย กลุ่มบุคคล และพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทย (4) กิจกรรมดนตรีไทย ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยพบว่ามีการจัดกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยในหลายลักษณะ ได้แก่ การแสดงมหรสพ การประกอบ พิธีกรรม การนันทนาการ และการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่ทางวัฒนธรรมนี้ สอดคล้องกับ เมธี พิธีการนนท์ และนพดล ตั้งสกุล (2564) ที่อธิบายถึงแนวคิดความเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมว่าเป็นได้ทั้งแบบ รูปธรรมและนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้กิจกรรม การให้ความหมายในรูปแบบ ของวิถีชีวิต ประเพณีต่าง ๆ ความเชื่อ การต่อรอง และอำนาจทางสังคม ทั้งที่เป็น พื้นที่ที่แสดงถึงความสำคัญในอดีตหรือความทันสมัย นอกจากนั้นยังมีการเชื่อมโยงให้ เห็นถึงมิติความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้งในบริบทของประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม และอื่น ๆ

การศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ สามารถให้ความหมายที่จำแนกออกเป็น 3 นัย ได้แก่ (1) ความเชื่อ พิธีกรรม และ ประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยดังปรากฏในลักษณะของการใช้ดนตรีไทยที่สัมพันธ์ กับความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณี ของชาวล้านนาในเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ประเพณี

ลอยกระทง และพิธีศพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏความเชื่อพิธีกรรมที่มาจากที่อื่น ๆ ได้แก่ พิธีไหว้ครูดนตรีไทยที่มีต้นแบบมาจากพื้นที่ภาคกลาง (2) การเชื่อมโยงความเชื่อพิธีกรรม และประเพณีกับพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยดนตรีไทยที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มีความเชื่อมโยงกับประเพณีดั้งเดิมของชาวล้านนาค่อนข้างน้อย แต่การปรากฏดนตรีไทยในพื้นที่ประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น ล้วนเกิดจากนโยบายการเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติโดยหน่วยงานราชการต่าง ๆ (3) ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทางวัฒนธรรมปรากฏการเสื่อมสลายของพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในบางส่วนโดยเฉพาะพื้นที่ในสถาบันการศึกษา จากการปิดตัวลงของหลักสูตรดนตรีไทยในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และการลดลงของสมาชิกในชมรมนาฏศิลป์และดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เหลือแต่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ที่ยังคงสามารถยื่นหยัดการอนุรักษ์และเผยแพร่ดนตรีไทยได้อยู่ในปัจจุบัน

ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนที่ของดนตรีไทยที่มีศูนย์กลางและแหล่งกำเนิดจากพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งการเคลื่อนที่ของวัฒนธรรมดังกล่าวนี้สะท้อนถึงบทบาทของมนุษย์ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของดนตรีไทยไปสู่พื้นที่ในภูมิภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองสำคัญและเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือตอนบน การเคลื่อนย้ายของดนตรีไทยยังนำมาซึ่งการสร้างสถาบัน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับดนตรีไทย โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่เผยแพร่ดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบันและเข้ามามีบทบาทแทนที่ราชสำนักล้านนาที่เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ดนตรีไทยในอดีต ดนตรีไทยที่เกิดขึ้นจากปัจจัยเหล่านี้ได้เกิดการแพร่ขยายอย่างรวดเร็วและเชื่อมต่อเข้ากับวัฒนธรรมของชาวเชียงใหม่ได้ด้วยการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยที่เกิดขึ้นในลักษณะของงานประเพณี พิธีกรรม และการเฉลิมฉลองต่าง ๆ จนทำให้ดนตรีไทยสามารถผนวกรวมเข้ากับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนาโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย จากการศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในครั้งนี้ พบว่า มีพื้นที่จำแนกได้ 4 ลักษณะ คือ พื้นที่ในเทศกาล พื้นที่ทางพิธีกรรม พื้นที่ในการนันทนาการ และพื้นที่ในการสืบทอดดนตรีไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในเชิงตั้งคำถามต่อไปโดยการมองผ่านปรากฏการณ์ทางสังคม

ที่เกิดขึ้นกับศิลปะดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านที่มีความนิยมและความสนใจที่ลดน้อยลงไปจากคนรุ่นใหม่ว่า “จะทำอย่างไรให้ศิลปะดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติได้รับความนิยมและความสนใจจากคนรุ่นใหม่เพิ่มมากขึ้น และทำอย่างไรให้เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านเพิ่มขึ้น”

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป (1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ของดนตรีไทยในจังหวัดอื่น ๆ ของภาคเหนือ เนื่องจากพบร่องรอยและความสัมพันธ์ของบุคคลต่าง ๆ ที่เคยเป็นนักดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่และได้ย้ายภูมิลำเนาไปอาศัยในจังหวัดอื่น ๆ (2) ควรมีการศึกษผลกระทบจากแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 กับพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาผลกระทบที่มีต่อนักดนตรีไทยและความเสื่อมสลายของพื้นที่ทางวัฒนธรรมของดนตรีไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- ฐาปณี เสาวภาวงศ์วรกุล. (2552). **เสียงเพรียกจากปัดตานี: พื้นที่ทางสังคมและการต่อรองตัวตนคนมลายูภายใต้พหุวัฒนธรรม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. นริทธิ์ สีตะสุวรรณ, “ชมรมนาฏศิลป์และดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อดีตปัจจุบัน”. ใน **ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 26** (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2538), หน้า 29-38.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2530). **เอื้องเงิน ที่ระลึกในการบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่**. กรุงเทพฯ: รักศิลป์.
- เมธี พิริยการนนท์ และนพดล ตั้งสกุล. (2564). **พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ทางวัฒนธรรม และพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม**. **วารสารหน้าจั่ว**. 18(1), 134-158.
- ภาควิชาดนตรีและศิลปะการแสดง.(2558). **ประวัติภาควิชา**. [ออนไลน์]. ได้จาก: <https://musiccmru.wordpress.com/>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2565].
- วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่. (2534). **20 ปี วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่**. เชียงใหม่: เชียงใหม่การพิมพ์.
- Davis, B. (2021). **What is a cultural space**. [Online]. Available from: <https://www.mvorganizing.org/what-is-a-cultural-space/>. [1 October 2021].
- Miller, E. T. & Williams, S. (1998). **Southeast Asia: The Garland Encyclopedia of World Music** (Vol.4). New York: Garland Publishing.